

DELEUZE BESTIÁRIUMA

■ Gilles Deleuze szerint az ember pókhoz vagy kullancshoz fűződő viszonyát legalább annyira fontos megvizsgálni, ha az állatokról gondolkodunk, mint a kutyához vagy a macskához fűződő viszonyt. Különbözően könnyen összekeveredhet az, amit az ember állathoz fűződő állati viszonya, vagy az állathoz fűződő emberi viszonya jelenthet. Deleuze-t jobban érdekli az állathoz fűződő állati viszony. Talán azért, mert azt kevésbé tartja metaforikusnak, áttételesen másvalamire utalónak: „a pszichoanalízis olyannyira meg van rögződve a házi- vagy megszokott állatoknál, a családi állatoknál, hogy például az álmokban megjelenő minden állati témát megfeleltet egy családtagnak, apának, anyának vagy gyereknek, és így válik az állat gyakorlatilag családtaggá. Ez megdöbbent, ezt ki nem állhatom. [...] Ha nagyjából megpróbálom összeszedni, hogy mit találok olyan feltűnőnek az állatoknál, akkor az első, ami szembeötlik, nem más, mint hogy minden állatnak van saját világa. Ez azért érdekes vagy furcsa, mert az emberek között rengetegen vannak, akiknek nincs világuk, és akik olyan életet élnek, mint bárki más! Vagyis akárkiét, akármilyen életet. Nem úgy az állatok, nekik világuk van.”

Deleuze itt voltaképpen azt fejtegeti, hogy az állatoknak (amilyen például a kullancs is), bizonyos tényezők iránt rendkívüli az érzékenysége – és ezt valamiképpen az aktivitással kapcsolja össze (azonnal reagálnak egy kedvező tényező-együttállásra), illetve a konok, kitarító figyelemmel, diszponibilitással. Ezek is szükségesek ahhoz ebben a leírásban, hogy az állatnak világa legyen.

Egy másik aspektus a területre vonatkozik: „a terület nem más, mint az állat tulajdona” – mondja Deleuze, és ezt összekapcsolja a filozófiájában igen fontossá váló deterritorializáció-fogalommal, illetve az újra-territorializációval. Az állat

jeleket bocsát ki, illetve jeleket hoz létre, és diszponibilitása révén reagál is azokra. Az az ember, aki állati módon viszonyul az állatokhoz, ezeket a jeleket is úgy olvassa, mint az állat. Egyik lehetséges példája ennek Deleuze-nél az a nyomkereső, aki a hátrahagyott jelekből, nyomokból pontosan meg tudja állapítani, milyen állat járt arra. Lesben állás és éberem figyelés – ezt jelenti Deleuze szerint az állat.

A fejtegetés eredetileg egy filmre vett interjúsorozatban hangzik el, és „Gilles Deleuze ábécéjé”-nek Á-betűje. Vagyis az első betű, hiszen franciául az Állat = Animal. Az áprilisi *Nagyvilág* Bestiárium-összeállítása a lapszám vége felé helyezi el ezt a szöveget, amelyik bizonyos értelemben a szám fókuszpontja is lehetne. Az összeállítás egyébként gazdag és sokfelé mutat: olvasható benne José Saramago és Ted Hughes, Balzac és Jules Renard, Hippolyte Taine és Jean Anouilh. Szövegtípusokban: 1500-as években keletkezett krónikarészlet egy elefánt és egy orrszarvú találkozásáról Mánuel király udvarában (Damiao de Góis), abszurd fabulák (Anouilh), klasszikus huszadik századi állatregény (Henry Williamson: *Tarka, a vidra*), és 1800-as évekből származó szatíra (Taine). Taine írása (*Egy macska élete és filozófiai nézetei*) abból indul ki, amit Deleuze alighanem az állathoz fűződő emberi viszonyból vezetne le, de természetesen itt tudatos és reflexív ez a viszonyulás, ráadásul visszájára van fordítva: „Bácsikám, aki nagyon öreg és igen tapasztalt állat volt, világtörténelmet tanított nekem. A dolgok kezdetén, éppen amikor ő született, meghalt a gazda, a gyerekei elmentek, hogy eltemessék, a cselédek vigadtak, az állatok pedig azt csináltak, amit akartak.” A többit hozzá lehet képzelni: a genézis emlékezetes és vér tapad hozzá. (*Nagyvilág, 2010. április*)

B. I. J.